

Tűsarok és kamatláb
A luxuscipők veszélyes vonzereje

MIRJA TERVO

Tűsarok és kamatláb
A luxuscipők veszélyes vonzereje

Fordította:
G. BOGÁR EDIT

TYPOTEX

A könyv megjelenését támogatta:
FILI - Finnish Literature Exchange

FILI
FINNISH LITERATURE EXCHANGE

Huimaavat korot - Luksuskenkien vaarallinen viehätys

© 2010 by Mirja Tervo and Atena Kustannus Oy

Hungarian translation © G. Bogár Edit, Typotex, 2013

Hungarian edition © Typotex, 2013

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978-963-279-795-3

Témakör: *divat, antropológia*

Köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akikkel elbeszélgethettem, míg New Yorkban cipőt árultam. Név szerint köszönet illeti a szüleimet, Eero Schultzt, Randy R. Guzmant, Paula Tervót, Laura Tervót, Silva Sauliót, Nathan Williamset, Sarah-Jane Ripát és Martell Masont.

Kiadja a Typotex Elektronikus Kiadó Kft.

Felelős vezető: Votisky Zsuzsa

Felelős szerkesztő: Sosity Beáta

Műszaki szerkesztő: Pintér Zoltán

Borítóterv: Kiss Barnabás

Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában

Felelős vezető: Kajtor Bálint

Ulla, a cipőeladó emlékének

Tartalomjegyzék

ELŐLJÁRÓBAN AZ OLVASÓHOZ	11
BEVEZETÉS: EL A LÁBAKKAL A FÖLDTŐL!	27
Manhattan, a magas sarkú gettó	28
A magasság veszélyes vonzereje	31
Hogy lehet felismerni a tisztán gondolkodó férfit?	34
A jelentőségteljes magas sarkú világa	38
Rottyantó Burberryk, koppantó Pradák	40
Toto, nekem úgy tűnik, már nem vagyunk Kansasban	43
A cipők sorrendje	45
Made in Italy	47
Billogok a magas sarkú cipőn	49
A magas sarkú cipő mint luxuscikk és mint szükségleti cikk	51
A magas sarkú márkák tudománya	52
A Mennyorszában, az Örömtanyán és az Eunuchok Birodalmában	57
Hogyan jönnek létre az eunuchok segítségével a magas sarkúban járó konkubínák?	58
Miért is akarnak férfiak magas sarkú cipőt árulni?	64
A colombinák és a Leibovitz-effektus	66
Az emeritából madame lesz	68

ETIKETT, SZALONKÉPESSÉG ÉS TILTOTT JÁTÉKOK	75
A szalonpolitika alapjai	76
A szalonbeli érvényesülés művészete	81
A lábak érdekében	85
Három szektor céltáblájaként	88
A szalon külső és belső cipőkritikusai	91
A szexis cipők titkai	95
Hazardjátékok és fenyegetések	98
Mitől van ez a sok dráma a magas sarkak körül?	102
A DIVAT MELANKÓLIÁJÁTÓL A MAGAS SARKAK LÁZADÁSÁIG	107
A divatújdonságok kérészélete	109
A gagyibiznisztől a magas kultúráig	111
Az évszakok körforgása a divatban	113
A szeptember jelentősége	118
Qu' ils s'habillent de la Louboutin!	120
HIBÁS LÁBSZÁRAK ÉS A NEM EGYÜTTMŰKÖDŐ LÁBUJYAK	129
A kapitalizmus gyalogsága	130
(Érdek)feszítő lábszárak	131
Az illendőség határai	140
Izzadt lábak, átnedvesedett harisnyák	141
Rothadás a körmök alatt	146
A lábujjak klausztrófóbiája	148
A MAGAS SARKÚBAN JÁRÓK TÖRZSEINEK TOTEMEI ÉS MEGKÜLÖNBÖZTETŐ VONÁSAI	153
Márkás magas sarkú cipők totemekként	156
Manhattani totemoszlopok	158
Hangsúlyozott státusz és piano nobile	161
Ügyfelek a magas sarkúban járók törzseinek tagjaiként	165

Pedigrés nők	168
Átmeneti rítusú nők	172
Try to match-nők	175
Kékharisnyák	177
Egy hatalommal rendelkező nő akcióba lendül	178
Különböző nemzetiségek asszonyai	182
A MAGAS SARKAK ÉS A PÉNZTÁRCA KETTŐS SZORÍTÁSÁBAN	189
A pénz jelentéktelensége	190
Affluenza és wardrobing	194
A 34-esek	197
Az amerikai álom	201
EPILOGUS: KIRÚGNAK	205
OLVASNIVALÓK A CIPŐK IRÁNT ÉRDEKLŐDŐKNEK	213
FORRÁSOK	223
TÁRGYMUTATÓ	229

Elöljáróban az olvasóhoz

Egy kicsit talán unalmasan hangzik, esetleg közhelyszámba is megy, hogy a nők imádják a magas sarkú cipőket. Közhely volt, amikor a divatházak figyelme az elmúlt három évben a vállakon fityegő táskák helyett elsősorban a női lábakra összpontosult. Nem elég, hogy a magazinok minden második oldalán cipőreklámok vannak, a cipőmúzeumi gyakornokok és a divatintézeti kurátorok egymás után róják a jegyzőkönyveket arról, amit a magas sarkú cipőkkel kapcsolatban egy csésze kávé mellett megbeszéltek. A fiatal lányok inkább a frissen vásárolt ezerdolláros magas sarkújukról blogolnak, semmint az iskolai jegyeikről, az edzőcipőbe bújít élemedettebb turistahölgyek csacsogásának témája pedig nem az, hogy hoztak-e magukkal fogkefét, hanem a Manolo Blahnik tervezte cipők. Bármerre is fordítjuk a fejünket, az üzenet a tudatalattinkba hatol. A nők szeretik a magas sarkút. A nők szeretnek magas sarkút hordani. A nők szeretnek magas sarkút vásárolni.

Közhelyesek a magas sarkú cipők beszerzőhelyei, a cipőszalonok is. Ezekről a sztereotípiákról New Yorkban a *New York Times*, a *New Yorker* és a *New York* című lapokban rendszeresen megjelenő cikkek gondoskodnak. A cikkek arról szólnak, hogy az újságíró elmegy a város egy kézen megszámálható luxusáruházainak valamelyikébe, és ír egy jelzőktől hemzsegő, csípős hangvételű, jópofa beszámolót a cipőszalonban

történekről. Az árleszállítási időszak és a magas sarkú őszi csizmák próbálgatása nyújtja a témára a legjobb rálátást az újságírók számára. Ők aztán tényleg sokat bajlódnak annak a képnek a fenntartásával, miszerint a cipőszalon egy olyan hely, ahol a nők folyton-folyvást úgy viselkednek, mint a húsvéti tojást keresgélő gyerekek, vagy mint Hamupipőke ostoba nővérei, akik a fizika törvényeit nem ismerve erőnek erejével préselik bele véres körmű, hatalmas lábukat a miniatűr csizmácskába.

Igaz, a cipőszalonban történnek ezekhez hasonló dolgok, mint ahogyan lánykérés és dühkitörés is, olykor elszakadnak a cipők, a tinédzserlányok pedig nyivákolnak, hogy „de papa, én akarom ezt a cipőt”.

De a cipőszalon mindezek mellett mást is jelent. Csendes templomhajót, ahol nem történik semmi, csak kívülről szűrődnek be távoli hangok. Szokványos munkahelyet, ahol sóhajtoznak, szidják a főnököket, és bámulják az órát. A cipőszalon könyvtár is, ahol a visszahozott könyvekkel hosszabb sorokban állnak, mint a kölcsönzésnél. Vagy éppen robotszerűen önmagát ismétlő gépezet, amelynek reggel, délben és este is megvan a maga működési rendje. Ez a szalon a zavar és a boldogság teremtménye, pénzgyártó gépezet és pletykák keltetőhelye.

2007. augusztus 17-én New Yorkban megnyílt egy cipőszalon, amelyik olyan fantasztikus, olyan meghökkentő és olyan hatásos volt, hogy a Google-keresés egy pillanat alatt 151 000 találatot hozott rá. A szalon alapterülete, a kínálatban szereplő cipőmárkák, a raktárak mérete és az eladók száma határtalan érdeklődést ébresztettek az internet világán kívül a televízióban, az újságokban és az utcai beszélgetések során is.

Az új, 1765 négyzetméter területű szalon és a raktárakban sorakozó 100 000 pár cipő nagy létszámú munkaerőt követelt. A bíbor és bézs színben csillogó szalon 36 eladót alkalmazott, köztük engem is.

Észrevettem az álláshirdetést a New York-iak egyik kedvenc internetes oldalán, a Craigs-listán. Elküldtem az életrajzomat, és egy óra múlva megszólalt a telefonom. Megállapodtunk az interjú időpontjában a szalon HR-részlegének vezetőjével. Fehérített fogsorral és mesterségesen barnított bőrrel jött elém a váróhelyiségbe. Miután leültünk, megkérdezte, mennyit keresek éppen. Megmondtam. „Nem akarná megduplázni a jövedelmét?” – kérdezte. „Miért ne?” – feleltem.

A HR-főnök kért számomra egy időpontot a szalon egyik menedzserénél, akivel még ugyanaznap találkoztam. A menedzser odanyújtotta hideg, izzadt kezét, aztán megkérdezte, ki a kedvenc cipőtervezőm, és hogy szerintem milyen a jó cipő-eladó. Meséltem neki a saját eladómról, aki nemcsak a nevemre emlékszik, hanem az általam korábban vásárolt cipők márkájára is. Azt is elmondtam, hogy a kedvenc tervezőm cipőit nem árulják New Yorkban, de máshol sem, soha többé. Pietro Yanturni cipőit sehol se kapni.

A menedzsernek tetszettek a válaszaim. Elmondta, hogy szeretne felvenni a csapatába, és időpontot kért számomra a szalon igazgatójánál, akivel a következő napon került sor az interjúra. Az igazgató denevérre emlékeztető, hideg kisugárzású nő volt. Megkérdezte, mekkora fizetést szeretnék. Azt feleltem, legalább évi 70 000 dollárt. A nő dermesztő nevetéssel közölte, hogy ezt könnyen megduplázhatom. „Mennyire van hozzászokva a versengéshez és a fizikai munkához?” – kérdezte. „Versenyfutó vagyok” – válaszoltam. A nő csücsörített vékony ajkaival. A munka az enyém volt.

A betanítás első napján, az interjúk után két héttel találkoztam a többiekkel, akik szintén sikerrel vették a meghallgatások akadályait. A tanteremben tíz nő és huszonöt férfi ült. Halk zene szólt, miközben a reggelinket majsoltuk, és a tananyagot tartalmazó mappákat nézegettük. Az oktatócsoport üdvözölt bennünket, és elmondták, hogy több mint ezer pályázó közül

a legjobbakat választották ki, és hogy a következő négy hétben belőlünk akarják összegyűrni nemcsak New York, de a világ leglenyűgözőbb cipőszalonjának leglenyűgözőbb csapatát. Meg hogy most az egész világ irigykedve néz ránk.

Hallottuk, hogy egyesek évente négymillió dollár értékben adnak el cipőt, meg azt is, hogy a nők szeretnek cipőt vásárolni, cipőt felpróbálni, magát a cipőt mint olyat. A légkör meglehetősen feszült volt. Mindenki megnyerő, buzgó, energikus és társasági lény akart lenni. A férfiak legtöbbször évtizedes cipőeladói tapasztalattal a háta mögött kezdett az új munkahelyen. A nők visszafogottabbak voltak saját tapasztalataik bemutatásában. Mindenesetre világos volt, hogy a nők nyelvtudással rendelkeztek, szépek voltak, érdeklődtek a divat iránt, vagy éppenséggel a divatszakmát tanulták.

A képzés napjai saját tapasztalataink dicséretének és különleges tulajdonságaink kihangsúlyozásának hangulatában teltek. A szünetekben csak kevesen tudtak egymagukban megenni. Egyesek még akkor sem voltak képesek csendben maradni, amikor az oktatók beszéltek. A már régóta női cipők eladásával foglalkozó férfiak éreztették, hogy mindent tudnak, minden a kisujjukban van. Egy olcsó terilénöltönyt viselő oktatónk arra szólított fel, hogy öltözzünk elegánsabban: a férfiaknak sötét öltönyt, nyakkendőt és díszszembkendőt, a nőknek blézert és szoknyát vagy nadrágot kell viselniük, hangsúlyozta. A következő napon úgy néztünk ki, mint a násznép az előkelő Metropolitan Clubban.

A négy hét alatt áttekintettük a cipőegyetemi diplomához szükséges ismereteket. A cipők anatómiája és fiziológiája, az ügyfélszolgálat és a pénztárgép használata töltötték ki napjainkat. Emlékeztettek az ügyfelek megfelelő kiszolgálásának fontosságára, az ápoltság megjelenésére és a siker kulcsaira. Köteleztük magunkat a vevők üdvözlésére, megértésére, a várakozások megelőzésére és a teljes körű gondoskodásra.

Megtanultuk az áruházi viselkedés szabályait, és türelmetlenek voltunk.

Végre megnyílt a cipőszalon, mi pedig kikerültünk az iskolapadból. Bemutattak nekünk 35 férfit és 12 nőt, akik bizalmatlanul mustráltak bennünket. Ők voltak az áruház régi cipőszalonjának eladói, akik velünk együtt tették át a székhelyüket az új szalonba. *Newbie*-k, azaz újoncok voltunk, zöldfülű betolakodók a territóriumukon. Előítéleteiket némileg csökkentette, hogy mindenkinek minden új volt, a régi szalon a maga szokásaival és légkörével már csak múlt időben létezett. Új korszak kezdődött.

A cipőszalonban eladóként eltöltött másfél évem alatt finn származású kolléganőm, Ulla meghalt; négy munkatársunkat biztonságiak kísérték el, hogy kirúgják őket; hárman felmondtak; ketten nyugdíjba mentek; egy elment szülni; egyet a metróban úgy megvertek, hogy három hónapig volt betegállományban; egy munka közben olyan súlyosan megsérült, hogy egész hátralévő életére munkaképtelenné vált; egy férjhez ment és elvált; ketten munkahelyi románcba keveredtek; egy pedig az Egyesült Államok állampolgára lett. A több mint kilencven munkatárshoz a legkülönfélébb élettörténetek tartoztak. Volt az eladók között egykori olimpiai kerettag, egy 400 méteres síkfutó, orvos, nyugalmazott profi baseballjátékos, Wall Street-i pénzügyi menedzser, színész, dzsiudzsicu mesteroktató, zenész, komikus és vállalkozóhoz hasonló, kőkeményen hivatásos kereskedő.

Az eltérő háttértől függetlenül mindannyiunkat összekötött egy dolog: a luxuscipők eladása. Mindenkinek megvoltak a saját képességei, kópéságai és trükkjei, amelyek segítségével érvényesülni tudott a szalonbeli versenyszellemnek megfelelően, azaz hogy minél többet adjon el. Bár nem a francia királyi udvarban voltunk, a többiek szemmel tartása, az emberekkel

való kapcsolattartás, a szalon etikettjének keretein belül való működés, amelyeket Norbert Elias *Az udvari társadalom* című művében ábrázol, a mi udvarunkban és szalonunkban is egyre bonyolultabb művészi tökélyre fejlődtek, akárcsak az általunk árult cipők. A cipőszalonban a vevőkért folyó, néhanapján szenvedélyessé hevülő versengést az áruház nyitvatartási ideje alatt a szalon etikettje és az általános udvariassági szabályok keretei közepette kellett megvalósítanunk. Az eladók közti íratlan viselkedési normák elsajátításához éppen olyan komolyan viszonyultunk, mint a Napkirály udvarában viszonyultak az önkontrollhoz. Nyílt harcot nem folytattunk a vevők szemeláttára, füle hallatára, hanem beértük a tapintatos, hidegfejű cselszövésekkel.

A versengésnek és az intrikának megvolt a világos oka. Nem alapfizetést kaptunk, hanem minden pénteken a két héttel korábbi eladásainkon alapuló jutalékot. Mivel a jutalék mértéke mindenkinek tíz százalék volt, a feszültségeket nem lehetett elkerülni. Ezenkívül mindenkinek hetente legalább 3 500 dollár értékben kellett eladást teljesítenie. Ha ez nem jött össze, az eladó fizetés helyett 300 dolláros kölcsönt kapott, amelynek a visszamenőleges megtérítésére köteleztek, amint az eladási eredménye javulást mutatott. Ha egy gyenge eladási hetet másik gyenge hét követett, a menedzsertől figyelmeztetést kaptunk, és fel kellett menni az emeleti HR-irodába. A harmadik ilyen emeleti látogatás után már a kijáráshoz tessékelték az illetőt.

Személyes érdeklődésem a magas sarkú cipők iránt azután ébredt fel, hogy 2003-ban New Yorkba költöztem. Ősz volt, és kezdődött a partiszезon. Vettem magamnak egy pár magas sarkú narancssárga nubukbőr cipőt. A partikon a fiatal nők furcsán reagáltak a cipőmre. Senki se mondta, hogy „elragadó cipő” vagy „tetszik a cipőd”, vagy lett volna egyszerűen csak közömbös. Ehelyett számtalan „ó, láttam, a cipőd talpát”

típusú kommentárt kaptam. – Imádom a piros belső cipőtalpat – mondta az egyik nő. A cipőm belső talpára irányuló figyelem a cipő valódi kinézete helyett abszurdnak tűnt. Mintha a ruhámat a bélésanyaga miatt értékelnék.

A partik után elkezdtem kutatni a piros cipőtalp mögött megbúvó misztériumot. A cipőtalpak iránt érzett kíváncsiságom csökkent az évek során, és sokkal szélesebb körű érdeklődés lépett a helyére, szintén véletlenül.

2006-ban, amikor nőknek szánt egyéb luxuscikkeket árultam egy igencsak drága és mértékadó áruházban, egy akkori kollégám, az eladóként már tíz éve New York luxusvilágában működő Randy R. Guzman megismertette velem a helyi luxusüzletek eladói világának sötét oldalát, nyelvhasználatukat és az eladók vevőkkel kapcsolatos magatartásának és előítéleteinek hátterét, valamint a rekvizitumolvasási képesség jelentőségét. Egyszerre voltam döbbszent és lelkes. Véleményem szerint a sztereotípiák csak az előítéleteket táplálták, és úgy gondoltam, a vevőt nem lehet egyetlen szempillantás alatt beskatulyázni, és hogy minden egyes vevő megérdemli a jó kiszolgálást. Megmosolyogtak, ezért aztán többet akartam tudni.

Számomra etnológusként a néprajzi kutatómódszer, azaz a részvétellel egybekötött megfigyelés volt a legtermészetesebb megközelítési módja annak, hogy megkeressem a válaszokat csodálkozásomra. Bár témám elsősorban a magas sarkú cipő, a vásárlási eseménynek, az eladóknak és a szalonnak a kizárása a kutatásból éppolyan végzetes lett volna, mintha a lábunkat felejténénk a lakásban, amikor elindulunk otthonról. A magas sarkú cipőkről szóló irodalom fókuszában általában a cipőmúzeumok, a cipőtervezők és a cipőreklámok állnak. Testileg és lelkileg is sokkal könnyebb a muzeális cipőket vizsgálni, vagy interjúkat készíteni a cipős legendákkal, mint a harisnyákból áradó zamatokat szagolgatva egy teátrális szalonban napról napra kiszorgálni az egyszerű vevőket.

Hétköznapi jelenlétem és a kutatásom beszélgetős-beszéltetős módszere révén egy időre képes voltam a megszólaltatott emberek mellett felvenni az általuk diktált tempót. Arról írok, amit a szememmel, fülellemmel, orrommal megtapasztaltam és cipőeladói szerepemben megosztottam. Úgy mentem a cipőszalonba, mint az etnográfia úttörője, az antropológus Bronisław Malinowski a Trobriand-szigetekre: terepnaplóval, kíváncsian és kész kézirat nélkül.

Fő célom ebben a könyvben megpróbálni megérteni a magas sarkú cipők nemhez kötött használatát, és magyarázatot találni a magas sarkú cipőkhöz és a divatos cipőmárkákhoz kapcsolódó etnológiai jelenségekre. Világos, hogy nem létezik egyetlen magyarázat. A könyvben sok beszélgetést írok le, amelyek témája a márkás magas sarkú cipő, azok külleme és áralkulációjuk vagy éppen az, hogy milyen érzés egy-egy cipőt viselni. Beszélgetőpartnereim hol a vásárlók, hol a cipőmárkákat bemutató emberek. A szalonban folyó élet a vevők és az eladók mentén és révén kiterjed Manhattan utcáira és gálaestjeire, lépcsőházaira, felhőkarcolóira, játékkarlangjaira és gardróbjaira.

Beszélgetünk a vevőkről is. Minden kisebb üzlet és áruház eladóinak megvan a maguk hagyományos szóhasználata és kialakult képe a jó és rossz ügyfelekről, de az eladóknak az egyik munkahelyről a másikra történő aktív átvándorlása miatt a nyelvhasználat és a vevőkhöz való viszonyulás tapasztalataim szerint egész Manhattanben hasonló. Minden egyes eladó örül, ha inspirációja nyomán megnyílik előtte a vevő, kikerekedik a történet, és közben jó üzletet is kötnek. Az eladók természetesen maguk is ugyanolyan karakterek, mint a vásárlók, különösen egy olyan városban, ahol az árukínálat és a versenyszellem minden kerületben jelen van, egészen a felhőkarcolók legfelső szintjéig.

Eredetileg nem volt célom másfél évet eltölteni a cipőszalonban, mint etnográfus elődeimnek, akik a „primitív

közösségekben” végeztek terepmunkát. Három hónap alatt beleuntam a szalon ismétlődő rutinjába. A vevők mogorvasága nem lelkesített, ahogyan a raktár és a szalon közti folytonos szaladgálás vagy a kötelező üzleti teljesítés rémisztő nyomása sem. Ugyanakkor szerettem volna végignézni a szalon éves körforgását. Miután egy évet eltöltöttem a szalonban, világossá vált, hogy rothadás és genny nem csak a vevőim lábkörme alatt volt megfigyelhető.

A 2008 őszén kezdődő világméretű gazdasági fagyáspont megdermesztette az egyévéssé érett szalon életét. Éppúgy megörkönyödtek a harminc éve magas sarkú cipőt áruló férfiak, mint az ötven éve magas sarkú cipőt viselő nők. A változás felzaklatta az áruház vezetőségét, a cipőmárkák képviselőit és ezen keresztül a teljes divatipart. Abból az egyetlen nőből, akinek éppen most nincs a tarsolyában annyi, hogy megvegye az új magas sarkút, széleseben nők tíz- és százezreit számláló arctalan tömeg lett.

A divatos luxusmárkák, amelyekben sok-sok nő éli élete legszebb éveit és tapasztalja meg legfeledhetlenebb pillanatait, nem maradnak fenn, ha nincs, aki megvásárolja őket. Miközben a gazdaságot mesterségesen kell lélegeztetni, a divatiparban dolgozó összes ember szenvedélyesen hinni akar abban, hogy pusztán átmeneti légzésleállásról van szó, a nők szekrényei pedig hamarosan megint elkezdenek megtelni tarka cipősdobozokkal, azok belsejében pedig olyan kincsek lapulnak majd, amelyeket egyedül vagy a tereferelő hölgytársasággal csodálgatnak ámultan azokon a napokon is, amikor az égből leszakad a havas eső. De vajon hajlandók lesznek-e a nők a gazdasági fagy után is háromezer dollárt fizetni egy pár cipőért, amelyiknek olyan magas a sarka, hogy csak ülni lehet benne, vagy túlhaladunk a szupermagas árak és szédültes sarkak divatján?

*Dramatis personae,
azaz a dráma szereplői*

A szalonbeli résztvevők

ANDREW: Bizalmas kolléga.

ANYA: A női öltöző takarítója.

BESZERZŐK: A szalon árukészletének beszerzői. Fiatal nők.

BIZTONSÁGIAK: Korlátozzák, mennyire juthatnak közel a vevők a cipőkhöz, valamint kivezetik a rosszul viselkedő vásárlókat és munkatársakat a szalonból.

CIPŐTARTÓ LÁNYOK: Fiatal nők, akiknek az a feladatuk, hogy lábukon és kezükben tartsák a cipőket a reggeli fejtágítások (a márkák bemutatkozása) alkalmával.

COLOMBINA: Fiatal eladónő. (Az olasz commedia dell'arte fiatal és cserfes szolgálólányai után.)

EMERITA: Régóta cipőeladással foglalkozó eladónő.

EMERITUS EUNUCH, AVAGY KIÉRDEMESÜLT EUNUCH: Régóta cipőeladással foglalkozó férfi eladó.

ESTER: Ügyfélszolgálati munkatárs.

FECSEGŐ TIPEGŐK: Kisgyerekek, akik hétvégenként anyjukkal és apjukkal jelennek meg a szalonban.

FRISONI, BRUNO: A Roger Vivier iroda kreatív igazgatója és egyben cipőmárka is.

HR-SZEMÉLYZET: Az eladók közti minden komolyabb drámai helyzetben a felelősség a szalon feletti emeleten található Humán Erőforrás Osztály személyzetének kezében van. Ők felelnek a cipőeladók alkalmazásáért és ők is bocsátják el őket. Ha jön egy hívás „az emeletre”, az sose jelent jót.

HS: Haitian Sensation. Kolléga és szakszervezeti megbízott.

KISEUNUCH: Fiatal férfi eladó.

LOUBOUTIN, CHRISTIAN: Személy és cipőmárka. A magas sarok koronahercege 2007–2009-ben, talán 2010-ben is, hacsak Courtney Crawford vagy valaki más kezébe nem kaparintja a hatalmat.

MÁRKABEMUTATÓ SZEMÉLYEK: Ők tartják a reggeli fejtágítósokat („klinikákat”), amolyan kényszeres utómozgásokat, a cipőmárkák nagykövetei, akik az áruház nyitása előtt érkeznek, hogy elmeséljék nekünk, eladóknak, milyen egyedülálló is az általuk képviselt márka.

SZALONMENEDZSEREK: Minden cipőeladónak van egy kijelölt menedzsere, aki gondozza a munkabeosztást, négyhetenként kiértékeli az elvégzett munkát, és ő az, akihez minden problémás helyzetben fordulni kell. Minden menedzserhez 20–25 eladó tartozik. A szalonban állandó felügyeletet tart legalább két menedzser, akik ellenőrzik, nehogy leüljünk vagy pletykálkodjunk, és biztosítják, hogy a vevők elégedettek legyenek.

SZTÁLIN: A szalon főmenedzsere.

TOM: Egy kiseunuch.

ULLA: Kérdemesült finn eladó.

Ügyféltípusok

34-ES: Időt vesztegető személy.

FIATAL LÁNY: 17–24 éves ügyfél.

FIATAL NŐ: 25–39 éves ügyfél.

KÖZÉPKORÚ NŐ: 40–60 éves ügyfél.

MRS. COMPLAINBERG (PANASZHEGYINÉ): Panaszkodó ügyfél.

MRS. RETURNBERG (VISSZHEGYINÉ): Árut visszahozó ügyfél.

NOBOXY (DOBOZTALAN): A cipősdobozt nem kérő ügyfél, az eladók kedvence. Mivel a cipő visszahozásakor a doboznak meg kell lennie, a doboztalan nem szándékozik visszahozni a megvásárolt cipőt.

További ügyféltípusokkal ismerkedhetünk meg „A magas sarkúban járók törzseinek totemei és ismertetőjegyei” és „A magas sarkak és a pénztárca kettős szorításában” című fejezetekben.

Kellékek

CIPÓKANALAK: Műanyagból, szaruból vagy acélból készült munkaeszközök, amelyek segítségével a szűk cipőt a lábra segíthetjük. Ügyfelek hiányában játékszerként is funkcionálnak.

GYORSLIFT: Csak bizonyos emeleteken áll meg. Tipikus a felhőkarcolókban.

HÓGOLYÓK: Az új cipők belsejében lévő, hógolyóra emlékeztető selyempapír labdacsok.

JELADÓ KÉSZÜLÉK: Személyi hívó, amelyet az előadóknak munkaidőben maguknál kell tartani. Amikor a jeladó riaszt, a parancs számkód formájában jelenik meg a képernyőn. A 99-es szám a képernyőn azt jelenti, hogy haladéktalanul az ügyfélszolgálati pulthoz kell menni. A saját jeladó száma a képernyőn pedig azt, hogy azonnal telefonhoz hívnak. A menedzser számát látva rögtön az irodába kell sietni.

KITTEN HEEL (CICASAROK): A túsarok kishúga, amely általában csak 3,5 cm magas. Hogy a cicasarok divatos legyen, ugyanolyan nőies attribútumok tartoznak hozzá, mint a nővérehez.

LAPOS SARKÚ: Alacsony kiképzésű, zárt cipő, amelyen a valódi sarok helyett csupán az ember sarkának területét lefedő saroklap található.

MARY JANE: Amerikai szakkifejezés arra a cipőtípusra, amelynek a láb fölött elhelyezkedő pántja, alacsony sarka és viszonylag kerek orra van. A Mary Jane-ek hagyományosan piros vagy fekete lakkbőrből készülnek, eredetileg kislányok ünneplő

cipői voltak. Manapság a magas sarkú cipő is lehet Mary Jane típusú. Felnőtt nők lábán a Mary Jane-eket a formalitást nélkülöző, tetszetős választásnak tartják.

PLATFORMOK: Vastag talpú magas sarkú cipők, amelyeken a talp anyaga parafa, műanyag, gumi vagy fa. A *double platform*, azaz „dupla platform” kétszer olyan nagy adag talpmagasságra utal, mint amilyen a szokványos platformé. A legmagasabb dupla platformos luxuscipők sarka mostanában 8 hüvelyk, vagyis körülbelül 20 cm.

SAROK: Élek találkozási pontja, illetve cipőnek a talp hátsó részén elhelyezett függeléke.

SLINGBACK: Olyan cipő, amelynek a hátsó része nyitott, csak egy pánt van rajta, amelyet a boka mögé lehet húzni.

STILETTO: (amerikai *Spike heel*, azaz tűsarok). Magas és keskeny sarkú sarokstílus, az 1950-es években vált divatossá. A magas sarkú cipők világának „stiletto” szavát a reneszánsz korban használt, önvédelemi célú, keskeny és vékony pengéjű tör névből származik. Azt mondják, hogy a nőnek nincs szüksége törre, szükség esetén egyszerűen csak leveszi a cipőjét, és a sarkával a férfi szívébe csap.

Bevezetés: El a lábakkal a földtől!

Az aktív, társadalmilag elfogadott, részben kötelezettségekkel is fűszerezett magas sarkú élet a nyugati lányoknál a felnőtté válás rítusnapján, 12-14 évesen kezdődik. A konfirmáció, bérmálkozás, illetve zsidóknál a Bat Mitzvah szertartási öltözéke és a szertartást követő alkalmi öltözék megengedi, sőt szinte javasolja, hogy a lányok olyan cipőben legyenek, amelyeknek sarka van. Amikor az ünnepnapnak vége, a lány kulturálisan felnőttnek számít, hivatalosan is magas sarokra van emelve, és el van jegyezve a magas sarkú élettel.

A felnőtté válási rítus egy szimbolikus aktus, amely a fiatal lányt áthelyezi a felnőttek világába és a felnőtt szerepekbe. A gyermeki személy elvész, az egyén újjászületik, új helyet és új szerepet kap a közösségben. A szokásoknak, mitológiának és mágiának a kamaszceremóniákkal összefüggő oktatása egyfajta gyakorlati nevelés, amely erősíti a közösségi összetartozást. Mindezek alapja a biológiai, egyben kultúrával színezett átmenet. A magas sarokhoz kapcsolódó törzsi üzenet az, hogy az őt viselő személy nemileg érett.

Az első reménytelen megvilágosodási pillanat a lányok magas sarkú életében akkor köszönt be, amikor rájön, hogy egyetlen magas sarkúra nem lehet ruhatárat alapozni.

A cipőproblémák mélysége (magassága?), nehézsége és a problémára való reagálás egyénileg változó. Pánikkal színezett magas sarkú pillanatok minden nő életében nagy számban fordulnak elő. A színnek megfelelőnek kell lennie, akárcsak a sarok magasságának, a lábujjak láthatóságának vagy láthatatlanságának. Különben annyi a vendégségnek!

Manhattan, a magas sarkú gettó

A világ nőinek csak töredéke hord magas sarkú cipőt. A többség mezítláb jár, szandálban, vagy házilag gyártott rongyokba tekeri a lábát, hogy védje a sérülésektől. A világ 6,7 milliárd fős lakosságának fele napi két dollárból él. Ezek nagy része nő vagy kislány, akik napjaikat azzal töltik, hogy gyűjtögetnek és vizet keresnek. Ilyen helyeken nemigen törődnek a kopogós cipővel. De vajon igaz, amit Randy R. Guzman mond? „Ha akár egynek is ezek közül a legeslegszegényebb nők közül sok pénzt adsz, fogadok, hogy észvesztve rohannak magas sarkút venni maguknak.”

Már a világ népességének több mint a fele él városi körülmények között. De mi is a város? Bizonyos földrajzi hely, ahová nagy tömegű ember települt be, legyen az akár koszlott külváros vagy zárt luxuskörnyék.

Minél nagyobb a város, annál több benne a láb. Bár arcból feleannyi van, mint lábból, mégis könnyebb lefelé nézni és a lábak kerülgetésére vagy a cipők eladására koncentrálni. A cipőkereskedő számára a város aranybánya, különösen a manhattani magas sarkú gettó. ¹

¹ Nagy-New York területén több mint 19 millió ember él. Maga New York, amely öt kerületből (Brooklyn, Queens, Staten Island, Bronx és Manhattan) áll, nyolcmillió ember lakhelye. Manhattan, New York szíve,

Ugyanakkor annak, aki a kapitalizmus aranyutcáin lakik, nincs biztosítva a cipője, még kevésbé a lába és a lakcíme. 2008 novemberében a *Coalition for the Homeless* (Szövetség a Hajléktalanokért) bejelentette, hogy a kérdéses év minden egyes éjszakáján 36 600 hajléktalan New York-i, férfiak, nők, gyerekek aludtak a hajléktalanszállókon. És ebben nincsenek benne az utcai hajléktalanok. New Yorkban az utcán élő hajléktalanok ezreinek nagy része Manhattanben rendezkedett be. Ott élnek a parkokban, az utcákon, a metróállomások óvóhelyein és más nyilvános helyeken, ott ülnek ébren, egy kávésbögre vagy egy sapka mögé bújva, és buliznak a feljükk repülő aprópénzek támogatásával.

A hajléktalanszállókon kívül New York életéhez pontosan az tartozik hozzá, ami más nagyvárosok életéhez is. Vizeletszag, az útépitők gőzkalapácsainak dübörgése, rohanás, szemetes utcák, reménytelenség, fáradtság, környezetszennyezés, zaj és magány. New Yorkot ezenkívül jellemzi még a multikulturalizmus, meg ebből fakadóan a nyelvek és szokások keveredése.

Maga Manhattan szigete a palakőnek köszönheti létét. Ha nem lenne a palakő, a Hudson folyó már réges-régen lesöpörte volna a szigetet a térképről. A felhőkarcolók alapja is a palakő, ezért aztán a SoHo vagy Greenwich Village területén nemigen látni magas épületeket.

Manhattanben a természetet az emberi fajon kívül leginkább a kutyák, macskák, patkányok, galambok, csótányok és poratkák képviselik. A növényzet a Central Parkot és néhány kisebb parkos területet leszámítva virágcserepekben található. Manhattant vizek veszik körül, a Hudson-folyó, az East River és a Bronx-folyó a sziget középvonalától, az Ötödik sugárúttól

---

az Egyesült Államok legsűrűbben lakott területe: 27 367,4 ember esik egy négyzetkilométerre. 2008-ban Manhattan 1,6 millió lakosának éves átlagjövedelme 47 030 dollár volt, a lakosok átlagéletkora pedig 36 év.

nézve a felhőkarcolók és autópályák mögött, a szem számára elérhetetlen messzeségben, mégis közel hömpölyögnek. A sziget legnagyobb szélessége négy kilométer alatt van, hosszúsága 21,6 kilométer, vagyis gyalog bejárható. Bár maga a természet messze van Manhattantól, az emberi természet és annak termékei annál közelebb. Az átizzadt zokni, az izzadt láb szága, a szellentés, a bűzös lehelet és a menstruációs vér a pam-lagon természetellenesen természetes élmények a cipőeladók hétköznapjaiban.

Az Ötödik sugárúton nap mint nap látni hajléktalan férfiakat és nőket, akik a felhőkarcolókhoz támaszkodva a lábujjaikat vagy a lábuk csonkját lengetik. Amikor idejét érzik, hogy elinduljanak, ezek a mezítlásosok újságpapírt és bolti nejlonszatyrokat tekernek a lábfejük köré, majd ezt a vízálló motyót egy madzaggal rögzítve csinos csomaggá alakítják át. Ez a technika főleg a hideg és nedves időszakokban elterjedt. Senki nem akar magának fájó, duzzadt, fagyott, átázott lábat, hiszen akkor a mászkálásoknak annyi. Bár a nejlomba tekert újságpapírtekercs jobb a lábujjaknak, mint a magas sarkú vagy szűk bőrcipő, a divat mégiscsak más dolog.

Történelmileg az Ötödik sugárút Manhattanben a gazdag nők leghíresebb bevásárlóutcája. Több mint száz éve egész hosszában sétálnak a hölgyek, akik az elengedhetetlenül szükséges új holmik után koslatnak. A felhőkarcolók kanyonjának mélyén a vagyonos nők saját magassága új légtérbe került. A magas sarkút viselő nőknek a barokk építészetből kölcsönzött műszóval élve *piano nobile*-ja („nemes emelete”, vagyis folyosószerűen elnyúló galériája) külön szintet képvisel a talaj és a felhőkarcolók teteje között. A magas sarkakon történő ön-nemesítési eljárás elválasztja a magas sarkú használóját a pór-néptől, az edzőcipősöktől, a magas sarkú cipő pedig fontos szemiotikai üzenetet közvetít az analfabéták és az alapinformációkat olvasni nem tudók felé. A cipő nemcsak a láb védelmét

szolgálja, hanem társadalmi indikátor is. A többi ember miatt hordunk cipőt, hogy számításba tudjanak venni minket.

A magasság veszélyes vonzereje

Az emberek megtanulták értékelni azt a tájat, amelyben felhőkarcolók vannak, valamint a nőket, akik magas sarkúban járnak. A magas épületeket felvonultató táj még saját nevet is kapott: *skyline* (látóhatár), azaz a város sziluettje. A magas sarkúban járó nőknek lábszárunk van és *toe cleavage*-uk, azaz lábujj-dekoltázsuk (feltétlenül sans-stockings, vagyis harisnya nélkül).¹ A felhőkarcolók, akár csak a magas sarkak, rajongó tekinteteket vonzanak, legyenek akár milyen csúfak, ormótlanok, azbeszttel telítettek, penészesek, düledezőek, használhatatlanok vagy éppen pöffeszkedőek is. A turista úgy bámulja a felhőkarcolókat, mint a férfi a magas sarkú cipőt: anélkül, hogy betenné oda a lábát, anélkül, hogy velük élne, anélkül, hogy kipróbálná, milyen kényelmetlenek, vagyis kívülről megdermedve.

A híres, tehát a legvakmerőbb és építésük pillanatában a világon a legmagasabb felhőkarcolókat kivéve a legtöbb ember nem tud megnevezni egyetlen felhőkarcolót sem, még kevésbé

¹ A szalonban egyszer használatos, testszínű nejlon próbazoknik vannak. A DuPont cég az első nejlonharisnyákat a New York-i világkiállításon mutatta be 1939-ben. Az csak kitaláció, hogy a *nejlon* angol írásmódjában (*nylon*) az első két betű New York nevére utalna. A nejlon harisnyanadrágot úgy hirdették, hogy erős, mint az acél, és finom, mint a pókháló. A nejlonharisnyákat és harisnyanadrágokat a stilettokkal is használták az 1950-es évektől kezdve 2000-ig. A Vogue divatlap sans-stocking iskolájának gyakorlatában az íratlan divatszabály azonban az, hogy a lábujj-dekoltázs, vagyis a cipő felső részéből kikandikáló lábujjköznek látszania kell. A legjobb választás, ha két lábujjköz válik láthatóvá. Mivel a nejlonharisnyák, zoknik, harisnyanadrágok elfedik a lábujjközt, stílusos csak a harisnyátlanság. Télen-nyáron.

azok tervezőit. Ugyanez a helyzet a magas sarkú cipőkkel. A legmagasabb és leginkább figyelemfelkeltő sarkak általában híres tervezők termékei. A nagyon magas és mindenki által elismert magas sarkú cipőket nem lehet megtalálni az olcsó cipőket árusító boltok világában, viszont az olcsó Payless cipőárúházak diszkont árú magas sarkúit sem emlegetik a divatlapok modelljeinek és meghatározó személyiségeinek összefüggésében. Velük kapcsolatban inkább Louboutin krokodilbőr cipőinek hathüvelykes, azaz kb. 15 centiméteres sarkait emlegetik.

Egyszer a férjem munkájával összefüggésben vacsorameghívást kaptam Manhattan egyik modernista felhőkarcolójának, a Mies van der Rohe és Philip Johnson által tervezett Seagram Buildingnek a földszintjén lévő Four Seasons étterem grilljébe. Az est házigazdájával a magas sarkú cipőkről beszélgettem. Azt mondta: „Amikor építészként Philip Johnson irodájában dolgoztam, az egyik mérnök, akivel az építkezésen találkoztam, egy öt láb (kb. 152 cm) magas nő volt. Mindig nagyon magas sarkú cipőt hordott. Valószínűleg ugyanolyan szintre akart kerülni, mint a férfiak, meg akarta szerezni ugyanazt a tekintélyt, és mindenképpen magasabbnak akart látszani. És tényleg minden nő lába sokkal formásabbnak tűnik a férfiak szemében, még az építkezésen is.”

A magas saroknak közönségre van szüksége. Egyetlen nő sem vesz fel hétköznap este otthon magas sarkút, ha egyedül van otthon, hacsak nem a tükörben nézegeti magát, vagy a vadonatúj cipőjét próbálgatja az úgynevezett *breaking them in*, vagyis a cipő betörése nevű művelettel. Bár a magas sarkú cipő a városi és vizuális társadalmi élethez tartozó lábbeli, a városokat nem a magas sarkúban járókra tervezték. A csatornanyílások, a metró szellőzőcsatornái, az utcai kövezet és a járólapok puha hézagjai beszívják, lehorzsolják és eltörik a sarkakat.

Láttam egy fiatal párt az Ötödik sugárúton. A lány a Prada 2008-as téli kollekciójából való kétrészes bokacsizmában

volt (1800 dollár). A csizma bőrből készült, metálfényű sztreccsbőrből, és négyhüvelykes (kb. 10 centis), viszonylag stabil, szoborszerű sarka volt. A lány imbolygott, mindent megpróbált, hogy tartsa magát a csúcsforgalom ritmusához. Elmentem a lány mellett, és öt másodperc múlva puffanást hallottam. Megfordulva láttam, hogy a lány a hasán fekszik a járdán. Végignézttem, ahogy feltápáskodott. A lány szemmel láthatólag zavarban volt, és megalázva érezte magát. A fiút nem érdekeltte, hogy a lány megsérült-e vagy sem, ehelyett megkérdezte, miért nem tudott a lány talpon maradni. „Szörnyen sajnálom – mondta a lány –, de a sarkam beleütközött a járólap szegélyébe.”

A magas sarkúban való biztonságos közlekedés alapja az, hogy képesek legyünk le- vagy felfelé nézés nélkül menni. A Prada 2009-es tavaszi divatbemutatójának csúcspontja a média számára az volt, hogy egy modell imbolyogva ment a kifutón. Kinevették az újságírók: „Hahaha, pont úgy néz ki, mint egy újszülött borjú!” Ugyanilyen imbolygó-támolygó érzést vált ki, ha járás közben a felhőkarcoló csúcsát bámuljuk. Ha magas sarkú van rajtunk, járás közben a cél, hogy a szemünknek valami fix pontot találjunk, amely nincs se túl magasán, se túl alacsonyan. Minél magasabb a sarok, annál fontosabb követelmény a személyes vízszintező használata közlekedéskor. Sok nő úgy is hívja a magas sarkúját, hogy „*sit down*”, azaz „ülj le” cipő. Szélsőséges esetekben a magas sarkút akkor veszik fel, amikor horizontális irányú mozgás helyett lehet pusztán csak ülni, felállni és magasnak látszani is. A szédítően magas sarkú cipő ilyenkor liftként funkcionál: ez a vertikális mozgás helyhez kötött eszköze.

Amikor magas sarkút veszünk a lábunkra, önként vállalt kalodába zárjuk magunkat. A haladás nehézkes, lassú, fájdalmas vagy esetlen, cipőtől függően. Szimbolikus nőiségünk törzsi hagyományait a bokánkban vonsozljuk magunkkal, mint valami malomkövet, nem is gondolva másra, mint hogy a cipőnket és a lábszárunkat megmutassuk. Nem észleljük, hogy

engedelmesen nyögünk a kulturális iga alatt, inkább ellenkezőleg: szupermodern erő, hatalom és erély van a birtokunkban. De vajon eredetivé tesz-e minket a magas sarok, vagy önmagunk számára észrevehetetlenül közömbössé, átlagossá, patetikussá?

A csinos lábszár irányában táplált vélekedések, sztereotípiák és kötelezettségek a láb tulajdonosát egyszerűen csak összekapcsolják a hálózattal. Más is akarunk azonban. Belevésni bélyegünket a földfelszínbe, otthagyni legsajátabb lábnyomunkat a világban. A magas sarkú imádatától függetlenül kevés nő éri be azzal, hogy csak a remek lábai vagy az élete során használt cipőmárkák miatt emlékezzenek rájuk.

Hogy lehet felismerni a tisztán gondolkodó férfit?

A cipőnek nem sok köze van a biológiai nemhez. A kulturális és társadalmi nemnek és a nemi szerepeknek viszont annál több dolguk van a cipőkkel. A nemi szerepeket már mezítláb elsajátítjuk, még mielőtt cipőt vennénk a lábunkra. Megszoktuk, hogy bizonyos dolgokat egy másik bizonyos dologgal asszociáljunk, mint például az estélyi ruhát a magas sarkúval, a magas sarkút a szoknyával, a szoknyát pedig a nőkkel. Amikor két objektumot gyakran látunk együtt, a képből csakhamar megszőkás lesz. Így az objektumok egymást támogatják, és az egyik objektum elmaradása a másik mellől hamarosan furcsának hat.

Elmentem egyszer egy New York-i luxusáruház férfiosztályán lévő cipőtisztító szolgálathoz, hogy munka előtt szép csillogóvá varázsoltassam a cipőmet. A cipőpucolónál nem volt éppen egyetlen ügyfél sem, mindhárom szék üresen állt. A pult mögött álló hölgy közölte, hogy nem tisztítják meg a cipőmet, mert nő vagyok. „Hová is lenne a világ, ha minden nő ide járna cipőt tisztíttatni, aztán ha jön egy férfi, annak meg nem jutna szék?” – kérdezte. „A cipőmmel tehát semmi baja

a szolgáltatásnak, csak a nemem dönt” – válaszoltam, és odafordítottam Oxford cipőmet, hogy jól lássa. A nő hidegen nézett rám. „A kérdés tehát az, hogy ki ülhet ott, a trónon” – bizonygattam. „Ez a férfiak helye” – mondta a nő, és hátat fordított.

A nőicipő-szalonban, ahol magas sarkút árulnak, nem fordítanak hátat a férfiaknak sem. A cipőt eladjuk bárkinek, aki meg akarja venni, nemtől vagy nemi irányultságtól függetlenül. Az ügyfelek legnagyobb része nő, de mindennap betérnek férfi vásárlók is. A férfiak szívesen látott vevők, mivel ők gyorsan vásárolnak. A legtöbb férfi nem magának vesz magas sarkút, ezért a cipő felpróbálásának rituáléja kimarad a vásárlás menetéből. A kockázat az, hogy a férfi által a nőnek vett cipőt esetleg visszahozzák a szalonba. De ha gyorsan szükséged van pénzre, üzsgyi egy férfi ügyfélhez.

A magas sarkú cipők nemi megosztottságának nyomorúsága a gyakorlatban egy novemberi estén lepeződött le, amikor az egyik temperamentumos munkatársam, a sötét bőrű, fiatal Tom nekilátott cipőket próbálgatni. Egy Roger Vivier körömcipővel kezdte. Amikor megláttam a lábujjait, javasoltam neki a René Caovilla arany estélyi szandálját. „A férjemnek görög típusú lábujjai vannak” – mondtam a kollégának. – Különben

---

Ha egyértelműen a második lábujjad a leghosszabb az összes közül, meglehetősen biztosra vehető, hogy bűnöző leszel, vagy pedig királyi család tagja vagy (ezek persze nem feltétlenül zárják ki egymást). A cipőpróba világában ezt a lábfejet hívják görög típusúnak, az egyiptomi ellentétéként, amelyiken a nagylábujj a leghosszabb. Az ógörög szobrászatban a második lábujj dominanciája a tipikus, ezért ez vált esztétikai sztenderddé a római korban, majd később a reneszánszban is. Becslések szerint az emberiség 20 százalékának van görög típusú lábfeje. Az egyiptomi lábfej teszi ki a 70 százalékát, a maradékot pedig az egyenletes lábujjnagyságú, úszóhártyaszerű modell, amelyeknek sajnos nincs semmilyen híres történelmi néphez köthető előzménye, hacsak Dagobert bácsiékat a Kacsamesék Hápburg kastélyában nem tekintjük annak. A görög lábfejet gyakran emlegetik hercegnőlábfej-ként is. A franciák úgy hiszik, hogy ez egyben a bölcsesség jele is.

megvenném neki azt a cipőt.” „Ezt nem mondod komolyan” – szólalt meg egy latin származású, férjezett colombina. „Már miért ne?” – kérdeztem. „Hát, nem lenne egy kicsit furcsa?” – erősítette. „Csak annyira lenne furcsa, mint ahogy Tom próbálgatja a cipőket” – feleltem. „De hát ő meleg” – rebegette a colombina.

Mielőtt a cipőszalonba érkeztem, retikülöket, kalapokat és drágaköveket árultam egy másik manhattani luxusruházban. Megfigyeltem, hogy a férfiak egyértelműen nagyobb érdeklődést tanúsítanak a nők magas sarkúira, mint a retikülök iránt. A retikülöket elviselik, a kalapokat gyűlölik. Hogy vonzza-e a magas sarkú cipők által sugallt védtelenség a férfiakat és a nőket? Mivel a női egyenjogúság elsimította a férfiak minden túlerejét, együttérzésből arra törekszik-e a nő, hogy a cipőboltban olyan cipőbe bújtsa a lábát, amelyik a férfitől figyelmet és támogatást igényel?

Az arcot elfedő kalapkarimával és a titkokat rejtő retikülökkel ellentétben a magas sarkú cipő a figyelmet a nő testére összpontosítja, elsősorban a lábra és a fenékre. A tekintetet viselőjének egy bizonyos testrészére irányító ruhadarab a férfiak számára sem ismeretlen. A katonai egyenruhákat a világ minden táján úgy tervezik még most is, hogy a has helyett a vállat teszik jól láthatóvá. Mint ahogyan a formás lábszár a nőiesség szimbóluma, a férfiak válla is ikonikus természetűvé lett, és a férfiaság egyik szimbólumaként tartják számon. A közvélekedés szerint a férfiak vállának a csípőjükénél szélesebbnek kell lennie, a nők lábszárának pedig szőrtelegenek, kecsesnek, hosszúnak és egyenesnek.

A magas sarkúban járó nő teste két önálló övezetre osztható: a merev fűzőbe szorított alsótestre és a szabadabban mozgó felsőtestre. Umberto Eco is foglalkozik a jelenséggel *Lumbar Thoughts* (Ágyéktáji gondolatok) című esszéjében, a divatosan szűk farmernadrágok szempontjából vizsgálva a kérdést.

Eco leírja, hogy a bő farmer, a férfi egyenjogúságának és szabadságának ezen szimbóluma milyen kényelmes viselet, míg a szoros farmer mind kívülről, mind belülről férfias teszi. A járás, megfordulás, ülés, gyorsaság és gondolkodás, minden más. Szűk farmerben, Eco úgy érzi, a nadrág által diktált feltételek szerint él, nem pedig fordítva. A tapasztalat két dologra hívta fel Eco figyelmét. Először is, hogy a belső élet (Eco esetében az írás és az intelligens gondolkodás) a múlté a mindenféle hetero tudatosság és felszínes öntudatosság közepette; másodszor pedig, hogy a nők a „femininség” nevében már ősidők óta a divatos szűk blúzok, cipők, fűzők és harisnyanadrágok szorításában élnek, a kívülről jövő szépségeszmények rabszolgáiként.

Ecónak részben igaza van. A divatos női cipő megpróbálja megteremteni az ideális láb formájának illúzióját. Az ideális női lábforma pedig nem ortopédiai, hanem esztétikai alapon nyugvó fogalom. A szép és vonzó lábfej kicsi és kecses, kagylószerű lábujjakkal, gyöngyfényű körmökkel díszített műalkotás.

A cipőkészítők három eljárást alkalmaznak, hogy segítsék ebben a nőket: először is, a cipőket szorosra készítik, másodszor, igencsak keskeny orrot csinálnak a cipőnek, harmadszor pedig magas sarkat tesznek rá. Az első eljárás egy apró térbe szuszakolja be a lábfejet, a második áramvonalassá teszi, míg a harmadik rövidebbnek láttatja azáltal, hogy a talp elhelyezkedését megemeli. Ezek az eljárások együttesen képesek a természetes lábfej helyére „szexisebb”, kisebb lábat varázsolni, ugyanakkor komoly kockázatot jelentenek a láb természetes egészségére. Nem véletlen, hogy a lábsebészeti beavatkozások alanyai 80 százalékban nők.

Azonkívül, hogy a divatos női cipőnek a valósnál kisebbnek kell mutatnia a lábfejet, a cipőnek könnyűnek és kecses felépítésűnek is kell lennie, ráadásul tartalmaznia kell valami olyan

stiliztikai akadályt is, amelyet egyetlen épelméjű férfi se venne a lábára. Az az általános vélekedés, hogy a magas sarkú cipő a nők, a transzvesztiták és a melegek rekvizituma. Másrészt viszont, ha egy nő lapos sarkú cipőt hord, lesbikusnak tűnhet, sőt olyannak, aki képtelen magas sarkút eladni – mint ahogyan engem egyszer beskatulyáztak a szalonban.

A jelentőségteljes magas sarkú világa

A cipő elsődleges jelentősége a közlekedésnek és az időjárásnak köszönhető. A cipő megvédi a lábat a portól, kövektől, szilánkoktól, hidegtől, esőtől, nedvességtől, kosztól, hányástól, kutyapiszoktól, földigilisztáktól, a tócsáktól és az eső utáni sártengertől. Ugyanakkor a cipő másodlagos jelentősége, az általuk hordozott társadalmi üzenet, az elsődleges jelentőségénél is fontosabbá lett azon emberek körében, akiknek több pár cipő megvételére is futja.

A nyugati világ alapetikettje szerint nyilvános belső terekben, mint például könyvtárakban, a metróban, templomban és hivatali helyiségben cipővel a lábunkon kell mutatkozni. New York főkönyvtárában vannak a személyzetnek olyan tagjai, akiknek az a feladatuk, hogy körbejárjanak, és figyelmeztessék azt, akinek lecsúszott a cipő a lábáról. Sok New York-i otthonban a vendégek és a házigazdák is utcai cipőben vannak a vendégség egész ideje alatt anélkül, hogy a cipőhöz valamiféle piszkosságot vagy udvariatlanságot asszociálna bárki is. Van persze olyan cipők, amelyekről az otthonon kívüli társadalmi helyzetekben való használat során jól tükröződik a kényelmetlenség és a nem megfelelő választás. Amikor például az Egyesült Államok állampolgársági esküjét teszi le valaki, a lábujjközös szandál nem megfelelő viselet, legalábbis az útmutatók szerint. A lábujjközös szandál kiátkozás alatt van több